

ben a perzsa alakok utánzásával is, valamint a cínnoxid és titánsav tartalmú kristályos mázokkal is.

Ez a kristályos máz igen nagy feltűnést keltett Párizsban is az utolsó kiállításon.

Azt hiszem, most már áttérhetek a képek bemutatására. Előre bejelentem, hogy ezen

képek egy része a műteremben készült nálunk, egy részét pedig Zsolnay unokájának, Mattyasovszky Teréz ő nagyságának köszönhetjük.¹

¹ Ez után, megfelelő magyarázat kíséretében, következett a vetített képek bemutatása. A képek egy részét e füzetünkben közöljük. A SZERK.

MODERN EGYHÁZI MŰVÉSZET.

KORUNK művészeti mozgalmában a templomnak s általában a vallásos életnek irányító szerepe vajmi jelentéktelen ahhoz képest, amelyet ez a művészet régi korszakaiban viselt. Ennek okát általában abban szokás keresni, hogy az emberiség gondolkodásmódja, amelyet hajdan első sorban vallásos eszmék irányítottak, az új korban teljesen elvilágiasodott. Tagadhatatlan, hogy a középkornak az összes társadalmi rétegeket egyformán átható vallásos szelleme nincs meg többé. Általános vallástalanságról azonban napjainkban sem lehet szó. Ha nem is oly nagy számmal, mint a középkorban, új templom ma is sok épül. Új és régi templomaink ma is gyarapodnak szobrászati és festészeti díszítéssel, művészi hatásra számító felszerelési tárgyakkal. Ha új templomaink építészetében s díszítésében kevés a művészi vonás és még kevesebb az eredetiség, ennek oka első sorban nem korunk vallástalanságában rejlik, hanem inkább izlése fogyatékoságában, amely oly ideális céloknál is, mint aminő Isten dicsőítése, a művészet tiszta eszközei helyett megelégszik az üres formákat utánzó gyári szurrogátumokkal.

Hogy tehát nincsen olyan önmagában véve is jelentőségteljes egyházi művészetünk, mint aminővel a középkor, a renaissance avagy a barokk dicsekedett, ennek okát csak abban kereshetjük, hogy a művészi szellem nem hatja át oly nagy mértékben a modern társadalmat, mint ahogy a művészet letűnt fényes

korszakainak közönségét áthatotta. Nem hatja át az egyházi köröket sem, amelyek ép azért nem is képesek arra, hogy a modern művészetet úgy irányítsák, hogy a vallásos eszméket a művészet modern eszközeivel, a modern érzésnek és felfogásnak megfelelően juttassa kifejezésre. S a hivatalos egyházi körök egyedüli törekvése nagyrészt még ma is csak az, hogy templomaik stílszerűek legyenek. Hogy igazán lelket-szívet emelő művészi hatást gyakoroljanak a hívőkre, arra nálunk vajmi kevesen gondolnak.

Mi a „stílszerűség“? A művészettörténelem korunkbeli fellendülése nyomában a laikusok körében elharapózott tanult izlés szerint az, hogy a történeti stílusokban tervezett művészi alkotások legaprólékosabb részleteikben is ugyanazon formákat variálják. Az építészet múlt századbeli eklekticizmusa korában támadt az az elmélet, hogy a különböző célú monumentális épületeknek különböző korok stílusai felelnek meg s e szerint új templomot nálunk még ma is jóformán csak román vagy csúcsíves stílusban építenek. De nem csak az architektúrától követelik meg, hogy minden részletében a középkori stílusok formáit mutassa, hanem a templom festői és szobrászati díszítésétől s egész felszerelésétől is, az oltáron kezdve a szenteltvíztartóig. Sőt vannak a félreértett stílszerűségnek nálunk fanatikusai, akik még tovább mennek s nem tűrnek meg egymás mellett olyan műtárgyakat, amelyek különböző

korok stílusát mutatják, bármily értékesek ezek művészi tartalmuknál fogva s ez utóbbi összhangjánál fogva bármily jól is festenek egymás mellett. A művészet letűnt korszakainak jó ízlésű közönsége soha sem ütközött

I. Díj: MUHITS SÁNDOR RAJZA.

meg azon, ha az elődök által emelt épületet a késő utódok a koruk szellemének megfelelő művészettel díszítették, a koruk stílusában tervezett részletekkel toldották meg; mert a lélek nélküli utánzást soha sem tartotta művészetnek. Templomok helyreállításával kapcsolatban nálunk még ma is lebontanak ugyancsak művészies

renaissance részleteket, pusztán azért, mert az épület magva csúcsiveskori szerkezetű; bemeszelnek, vagy lomtárba hánynak művészi renaissance és barokk festményeket, szobrokat, síremlékeket s oltárokat is, mert nem gótikusok s „zavarják“ a régi templomnak többnyire

ugyancsak szegényes és hitvány gótikájának hatását.

Régi és új templomoknak „stilszerű“ tárgyakkal való felszerelése a legutóbbi években egyre nagyobb buzgósággal folyik. S a többnyire külföldről behozott, lélek nélküli gyári munkák egyre nagyobb mértékben fenyegetik művészetünk régi emlékeit, válnak akadályává modern művészeti életünk fellendülésének, amelyért az állam annyit áldoz, a társadalom is sokat fárad s amelynek ügyéért a magyar katolikus egyház nevében most ennek feje, Vaszary Kolos hercegprímás is hathatósan sikra szállott.

Magyarország hercegprímásának első sorban egyházi körökben megszívlelésre méltó s az egyházi művészet felkarolásáról szóló körlevele készítette a Magyar Iparművészeti Társulatot arra, hogy a zászlaja köré csoportosuló mestereket az egyházi iparművészet érdekében külön sorakoztassa. Az eszmék világában a téves jelszavak azok, amelyeket a legnehezebb kiírtani. Mestereinknek is első sorban a stilszerűség félreértett fogalma ellen való harc fog a legtöbb nehézséget okozni, amelynek sikere nélkül a modern egyházi művészet s bizvást állíthatjuk, hogy a társadalom összes rétegeit átható művészi szellem modern és nemzeti irányú fellendülését nem remélhetjük. De ha így harcot hirdetünk is, ez távolról sem jelent rombolást; azt sem jelenti, hogy az egyházi körökben uralkodó ízléssel, vagy pláne az egyház konzervatív felfogásával meg nem alkudva, avagy minden hagyománnyal szakítva, amúgy nyersiben vígyük be a templomokba a modern művészet szellemét s ma, amidőn ez nálunk még világi feladatai terén sem forrt ki. Viszont nem szabad elmulasztanunk egyetlen alkalmat sem, ahol a modern művészet elveit érvényesíthetjük s akárki állítja, hogy az egyház szelleme nem fér meg a modern művészet elveivel, lehet kiváló theológus, lehet profán tudományokban is járatos ember, de a művészethez nem ért s ilyformán ennek modern törekvéseit sem tudja megérteni.

Mi a modern művészet? Elvei ugyanazok, amelyek fejlődésében a művészetet rég letűnt virágzó korszakaiban is irányították s amelyek,

akkor is, ha az elmélet a klasszikus minták utánzását hirdette, első sorban ép a szolgai utánzástól tartották vissza az erejük tudatában és törekvéseik céljával tisztában levő mestereket. A modern művészet is stílszerűsége tör; ezt azonban nem abban keresi, amiben ellenzői, hogy rég elavult formákat szinte kétségbeesztő unalommal a végtelenségig elkoptat, hanem kizárólag a művészi tartalom s a műtárgy anyagának, formájának és rendeltetése céljának a harmóniájában. Ezzel kapcsolatban, de ennek alárendelve, a mester egyéni és nemzeti ízlése érvényesülésének is tág tér nyílik.

Az egyéniség szabad érvényesülésének elve csak ott rontja meg a művészet hitelét, ahol az önálló felfogás nem párosul kellő tudással és megfelelő jó ízléssel. A középkor egyszerű mesterembereinek egyéni érvényesülését szűk látókörük tette lehetetlenné. Ezért rendelték alá teljesen ízlésüket azoknak a formáknak, amelyeket koruk építészete hozott világszerte forgalomba s amelyek szolgai utánzása alkotásaiknak hasznavehetőségük s a szó helyes értelmében vett stílszerűségük tekintetében is nem egyszer ugyancsak ártalmára vált. Aki tehát ilyen régi emlékeket válogatás nélkül utánzó, mint manapság a templomok számára dolgozó mesterek zöme, annak nincsen jó ízlése s így önmagától a modern művészet szellemének megfelelő alkotások létrehozására a leghathatósabb biztatások esetén is eleve képtelen. Az egyházi iparművészet terén ilyenformán szintén közvetítőkre szorulunk, akiknek a megrendelők igényeit figyelembe véve, mestereink számára a modern művészet szellemében tervek készítése lenne feladatuk. A dolog természeténél fogva ezek a tervezők nem kerülhetnek ki modern művészetünk túlzó mesterei avagy forradalmi elemei köréből. Annál kevésbé, mert bármily sokat köszönhet is ennek a modern művészet, a l'art pour l'art elve az egyházi művészetben ép ennek különös céljai miatt kivihetetlen. Forradalmat konzervatív szelleme miatt az egyház a művészet terén sem fog eltérni s ha a modern művészet elveinek meg akarjuk hódítani, ennek útja nem a tabula rasa, hanem az elveknek a vallásos élet elveivel összhangba

hozott, az életre képes hagyományokhoz szabott fokozatos érvényesítése.

A modern egyházi festő ilyenformán, akár oltárképeket, akár dekoratív feladatokat végez, nem helyezhet el templomokbankiméletlen naturalizmussal vagy pillanatnyi impressziók hatása alatt festett olyan képeket, amelyek hősei tele emberigyarlósággal, itt le-sújtó hatással volnának nemcsak a hívőkre, de minden jó ízlésű emberre nézve is. Nincs helye a templom félhomályában az olyan festménynek sem, amely megvilágítása és színezése módjának megfelelően csak képtárak üvegfedeles csarnokában érvé-

nyesül helyesen. A templomi festőnek stílizálnia kell, de nem úgy, hogy alakjai arányait és formáit, valamint képei színezését szolgai módon régi mintákról másolja, de modern felfogását,

modern formáit és színezését a kép rendeltetése céljának, helyének és megvilágításának megfelelően módosítja.

Azok a csúcsiveskori mintákat utánzó lélek nélküli modern falképek, amelyek különösen Németország templomaiban készülnek nagy számmal, semmitől sem állanak oly távol, mint a stilszerűségtől; ép úgy a csúcsives cikornyáktól roskadozó oltárok is, amelyekkel tiroli fafaragók különösen Magyarországot árasztják el s amelyek a csúcsivek és fialák értelmetlen halmozása mellett ép azt nélkülözik, ami a középkori csúcsives oltárokat még ma is hasznavehetővé teszi: ezek szerkezetét.

A régi oltárok predellából, az egyház ünnep- és köznapjainak megfelelően hol nyitott, hol bezárt szárnyas oltárszekrényből és az ezt betetőző oromdíszből állottak. A mai oltár-faragók megtartják a predellát s mint-hogy ma a szentségnek csakis az oltáron lehet helye, a tabernaculumot is befoglalják. A szárnyas oltárszekrényt azonban mellőzik s a predella fölé a régi oromdísz csúcsives elemeiből összerótt s legtöbbször csak festmények befogadására alkalmas keretet állítanak fel s ebben helyezik el a jól-rosszul faragott szobrokat. Mentül nagyobb az ilyeneké, annál ki-

EX LIBRIS

áltöbbak aránytalanságai, annál unalmasabbak szervesen egymás tetejébe rakott építészeti jellegű „stilszerű” cikornyái.

Ha oltár-faragóink csak a régi szerkezet-hez ragaszkodnának, kellő irányítás mellett, a szellem nélküli utánzást apránként teljesen elhagyhatnák. A szerkezet, amely az egyházi szokásoknak ma is kitűnően felel meg, a régi volna, ám ornamentális felszerelése, a szekrényben elhelyezett szobrok, a szárnyakat díszítő festmények vagy domborművek, minden izükben modern felfogásúak lehetnének s az oltárra bizonyára még azok sem foghatnák rá, hogy nem stilszerű, akik a stilszerűséget a gót cikornyákban keresik.

S miként az oltárnál, egyéb templomi felszereléseknél is bizvást megtarthatjuk a régi szerkezetet, ha ez céljainak még ma is megfelel, sőt a régi formát is, ha ennél jobbat, helyesebbet mind máig nem tudunk. Igen téves úton jár az ötvös, ha azt hiszi, hogy négyszögletes talppal és szárral, sőt szögletes kupával tervezve kelyhét, modern műtárgyat hoz létre. Soha sem szabad szem elől téveszteni, hogy az iparművészet alkotásainak mű-

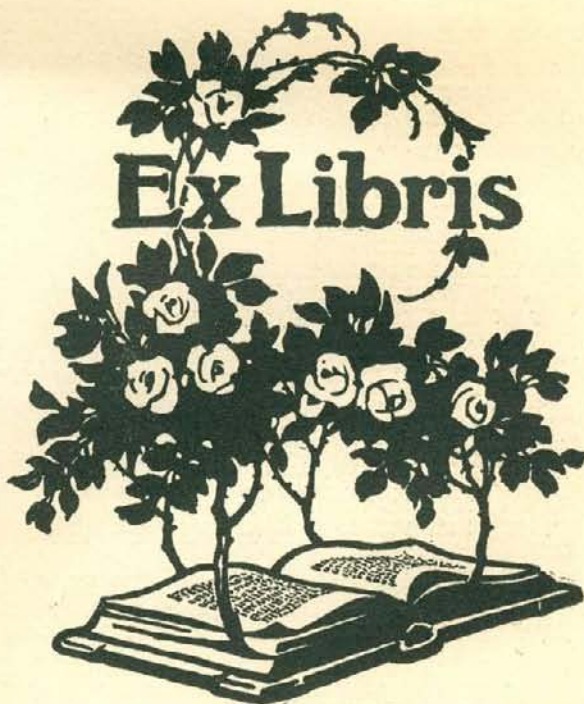
II. Díj: FÖLDES IMRE RAJZA.

vészi értékét semmi sem szállítja úgy alá, mint az, ha formájuk vagy díszítésük csak a gyakorlati célok rovására érvényesülhet, vagy ha a forma nem felel meg az anyag természetének. Ha következetesen ragaszkodunk ehhez a szabályhoz, mindig tisztában leszünk azzal, hogy a régi egyházi szerelvények közül melyeket nem szabad mintáknak elfogadni akkor sem, amidőn a modern egyházi művészet megteremtésére az egyházi körök átlagos izlésével és felfogásával számolva törekszünk.

Az egyházi művészetnek napjainkban a tévesen magyarázott stílszerűsége való törekvésen kívül nem kevésbé gyakori hibája az, hogy a legapróbb s legalárendeltebb jelentőségű tárgyakon is nagyképp fontoskodással hangsúlyozza ezek egyházi jellegét s a művészi hatást vallásos jellegű külsőségekkel igyekszik pótolni. Régi templomaink telvék olyan felszerelési tárgyakkal, amelyek eredetileg profán célokat szolgáltak. Művészi szépségüknél fogva azonban a régi hívők néha igazán nem templomba való profán motívumaik ellenére is méltóknak találták ezeket, hogy Isten házáat díszítsék. Új templomok felszerelésénél, ha a kellő anyagi eszközök megvannak, minden darab

magán viseli egyházi jellegét. Még a koppantó kagylóit is apró keresztek vagy más vallásos emblémák díszítik. Vallásos szimbólumok és emblémák a többi tárgyak díszítésének is főmotívumai. Az oltár lépcsőjére borított szőnyeg nem annyira megbotránkoztató, ha középső rózsája a lépcsőfokoknak megfelelően kétszer, háromszor is megtörik, mintha oly motívumok díszítik, amelyek mint szimbólumok a vallásos hívőnek ugyancsak szentek s pap és hívő mégis nap-nap után lábbal tapodja ezeket s egész jóhiszeműleg, mert az árjegyzék szerint templomba illő „stílszerű” szőnyeget vásárolt.

Ebből a példából talán elég nyilvánvaló, hogy a vallásos szimbólumok és emblémák halmozása még nem egyházi művészet; eddigi fejtegetéseinkből általában pedig szintén bizvást levonhatjuk azt az eredményt, hogy az egyházi és a világi művészet elvei ugyanazok. A műtörténelem tanulságai szerint is kétféle művészet külön soha és sehol sem virágzott. A művészet fejlődésében hol az egyház, hol világi elemek befolyása érvényesült nagyobb mértékben.

MEGVÁSÁROLT PÁLYAMŰ:
HELBING FERENC RAJZA.

Maga a művészet azonban mindenkor egy volt: egy-egy korszak és nemzet érzéseinek és ideáljainak hű kifejezése.

Ha napjainkban az egyház korunk művésztelen szellemének megfelelően nem is mutatott eddig érdeklődést a modern művészet, a kevesek művészete iránt, ez még nem ok arra, hogy mestereink s egyéb erre hivatott körök se törődjenek az egyház művészeti szükségleteivel. Ellenkezőleg, mint aminő a legtöbb régi egyház, a mostaniakat is egyben korunk művészetének templomaivá kellene megtennünk.

Nincsen középület, amelyben nagyobb számmal és gyakrabban fordulnának meg az emberek, még ma is, mint a templom. Művészi hatásával ez így olyan társadalmi rétegekben

is alkalmas a művészet iránt való érdeklődés felkeltésére, amelyekben művészetről ma jóformán szó sem esik többé. A művészet fel lendülése mindig csak a kellő közönség érdeklődésén múlt, nemzeti irányú felvirágozása pedig azon, hogy mennyiben hatotta át közönségét a művészivel kapcsolatban a nemzeti szellem.

A művészet napjainkban oly körökben is hódít, ahol a vallásos szellem vesztett régi erejéből. Művészi hatású templomnak ígyformán több látogatója lesz mint a művésztelennek. S az eszmék hódításának útjai kifürkészhetetlenek. Így formán az egyház is, a művészet is csak jól járhat, ha egymással kezét fog.

P.

MEGVÁSÁROLT PÁLYAMŰ: HELBING FERENC RAJZA.